

nyújtja a kezét. Barátja így szólt: Teljes szívemből elfogadom azt, mert valóban te vagy a jobb. Én kezdtem a civódást, te pedig a békét.

Bízzatok és imádkozzatok, hogy sok bűt látott népünk szabadon mondhasssa ki saját nyelvén azt, amit akar. Isten tartsa meg józan belátásunkat, hogy bilincset, láncot, cenzúrárt letéphessünk magunkról, de közben megmaradjon bennünk minden békés szándék, cselekedet, mely a más nyelvű emberrel még sokáig összetart.

Képzeljétek el azt a gyermeket, aki szülőjének betegágya mellett áll, s míg találkoznak a révedt tekintetek, addig a haldokló susogásából útra kel egy áldás: Gyermekem, teljesüljön be minden reményed!

Mi az emlékezés emlékművénél álltunk meg. Visszaidéztük azt a nagy eseményt, melyre - bárhol élünk is a világon - büszkék lehetünk. E mai alkalom szószólójaként kérlek titeket, hogy tápláljátok, ébresztgessétek továbbra is a reményt. Ha karjaira vesz bennünket a szerencse, vagy éppen a szerencsétlenség érne is utol, ne csüggedjünk, hanem minden gondolatunkkal azon legyünk, hogy Isten betartja az ő gyermekeinek tett ígéreteit.

Tegyük szabaddá magunkat a lehetőségre, keressünk egy szál virágot, egy tiszteletteljes érzést, s hajtsuk még kegyelettel a múlt nagyjai előtt az élet mindennapi nehézségeitől aggódó fejünket! Ámen.

SZÉPFALUSI ISTVÁN

JÉZUS EGYHÁZA CSALÁD -ÉS EGYÉNLÁTOGATÓ EGYHÁZ!*

Jak 1,22–27

Vannak helyzetek, amikor egyházam istentiszteleti rendtartásának alapigéi - idén egyébként ez megegyezik katolikus testvéregyházunk Missale Romanun nevű, a 4–10. század közt kialakult rendtartásával, vagyis az ősi misekönyv igéivel -, azok kortörténeti, is így egzegetikai összefüggései is teljesen váratlanul, magától értetődővé teszik a prédikátor számára az alkalmazást. Sőt azt tálcán kínálják fel. Ilyennek vallhatom ma igénket, meglehet három szempontból is.

Jakab levele egészen sajátos helyet foglal el minden, a többségiektől távoli, vagyis kisebbségi helyzetben, szórványban élők számára. Az írás címettei, a fejezet nyitó első versében egyértelműen ők: „Jakab, Istennek és az Úr Jézus Krisztusnak szolgálja, üdvözetét küldi a szórványban élő 12 törzsnek”(Jak 1,1). Utalás ez a zsidóság 12 törzséből származó, átvitt értelemben a zsidókereszténység egészére az akkori lakott földrészen, oikoméné-ben.

Számunkra, akik ma erre az istentiszteletre eljöttünk hozzátok, Károli ősi fogalmazásában erre az „isteni szolgálatra”, a magyar nyelvterület nyugati

* Elhangzott a kolozsvári belvárosi unitárius templomban 1999. március 23-án.

végéről - mégha mindennapi gondjaink elsődlegesen nem is háborús vagy gazdasági természetűek - igencsak közeli a jakabi mondanivaló irányvonala, hiszen - engedjétek meg, hogy ezt magunkról így fogalmazzam -, mi a „Római Birodalomban” szétszórtakkal, akik „mindnyájan örökösei annak az üdvösségnek, amely most a Krisztus Jézusban megjelent”- egyek vagyunk. S ebben az egységben különleges helyet foglal el az utódállam magyarsága.

Az üdvösség szempontjából „az ígélet örökösei” fogalmazás a szórványban élők számára mindig biztatás. Távlát, jövő, olyan élethelyzetben, ahol tapintatosan kulturáltan, vagy tapintatlanul kulturálatlanul közlik velünk - olykor ismétlődő módon is! - számolt napjaink végét.

Vigasztalás tehát ez azok ellenében, akik a kisebbségiek helyzetváltozását - függetlenül attól, hogy azok történelmi, családi vagyis magán okokból jöttek is létre - olykor kézlegyintéssel intézik el (dobbantottatok: a ti bajotok, ti választottatok így a jobb részt, hallgassatok, ti kincskeresők, panaszkodók stb...).

Az egyház természetesen mindig köteles rákérdezni az etikai indítókokra is. S akkor az elsődleges felelősség megállapításánál „a taszítás érzete” és „a vonzódás képzete” között különbséget kell tenni, s ez latba esik háborúvégek, békeszerződések és nagy hatalmi politikai érdekek, árulások, besúgások, bosszúkézségek stb. értékelésénél különösen is.

A „12 törzs” említésekor - a szórványban élő zsidókereszténység *tagjai az egésznek* - nem különböznek tehát a kisebbségiek a többségeiktől. (Az üdvözlő, nekik „üdvözlötlet küldő” formula pogány környezetre utal, így fogalmaztak az első, jeruzsálemi zsinaton /ApCsel 15,23b/, amikor „az apostolok és a vének” köszöntik „az antiokhiai, a szíriai és ciliciai pogány származású testvéreket”)

A szövegezés háttere egyértelmű. Jeruzsálem felelősnek érzi magát szórványaiért, ma ezt úgy mondanánk, kisebbségeiért, hárhoz éljenek a nagyvilágban, a nyelvtérület peremén, avagy világszórványban. Ezért tehát az önzés(em): a levél elsődlegesen a miénk, de ezért a többségi helyzetben élőké is...

Jakab levelének első mondata, igéink értelmezésében, számomra ezért *először* azt jelenti:

1. Az Igét megélő egyház mindennapos életét történelmi összefüggésbe kell állítani!

„Azután vette (Mózes) a szövetség könyvét, felolvasá a nép előtt. Azok ezt mondták: Engedelmesen mindent megteszünk, amit az Úr parancsolt” (2Móz 24,7). Vagyis: előbb a hallás, utána a cselekvés!

„Áldjátok az Urat (énekli a zsoltáros), angyalai, ti hatalmas erejűek, akik teljesítitek parancsát és hallgattok parancsszavára” (Zsolt 103,20). Vagyis: hallgatás és cselekvés, folyamatos, folytonos egység!

„Egyszer elmentek hozzá anyja és testvérei, de nem tudtak Jézushoz jutni a sokaság miatt.” Ezért tudtára adták neki: Anyád és testvéreid kint állnak, és látni szeretnének. Ő azonban így válaszolt: „Az én anyám és az én testvéreim azok, akik Isten ígését hallgatják, és megtartják” (Luk 8, 19–21, vö. még „aki cselekszi megy be a mennyek országába” Mt 7,21). Vagyis: egyértelmű a jakabi íge jézusi, majdnem szó szerinti idézet jellege, sőt visszaul - esetleg kiszélesít-

ve az összefüggést - a Jézus kora előtti zsidóságban honos egyik közmondásra: „szólj keveset, cselekedj sokat!”

„Nem a törvény hallgatói igazak Isten előtt” - mondja Pál apostol-, „hanem a törvény megtartói fognak megigazíttatni” (Rom 2,13). Vagyis: s most már alkalmazok.

Barátaim! Mai jelenlétetek itt a templomban semmiképpen sem biztosítéka üdvösségeteknek! De mindenképpen esély, vagyis lehetőség. S ez az igehirdető felelőssége, egyébként minden istentiszteleten és valamennyi egyházban!

Jakab levelének kezdetekor nem feledkezik meg az általános ókori üdvözlési gyakorlatról, s idézi a diaszpórában, a szórványban üdvözléskor használatos fogalmat. Ez a mai gyakorlatra lefordítva olyan, mintha az olaszos „csau” helyett azt a gyönyörű magyar „szia”-t mondaná...Ez leleplező!

De ez az „üdv neked”, avagy „legyetek üdvözölve” nekünk, mai és holnapi, nyelvterületi peremvidéken lakó szolgálattelvőknek Istentől nyújtott fogdó, mentőöv: *mienk is az Ige!* S ebből a plurálisból, azaz többesszámból akkor lesz üdvösség, amikor az szingulárisá, egyes számúvá válik, vagyis: *enyém is az Ige*, avagy személyes hitbéli felismeréssel: *enyém az Ige!* - A görögös, hellenista üdvözlési gyakorlatból is lehet üdvösségre vezérlő kalauz.

Összefoglalóan: az ígét történelmi összefüggésbe állítva ma már tán mindannyiunktak világos: nem az igehallgatásra szóló elmélkedésről van szó, hanem annak következményéről, a folytatásról. Mit jelent hát számunkra ez a „folytatása következik” utalás?

Jakab levelének mai igehirdetési alapigéje számomra ezért *másodszor* azt jelenti:

2. Az ígét megélő egyház egyént kedvelő, családlátogató egyház!

Aktivitás igehallgatás helyett? Távol legyen! Következményről van szó, akkor is, ha felületesen ellentmondásnak tűnik. Jézus egykor Márta ügyeskedései ellenében kijátszotta Mária buzgalmát, de ez kétségtelenül Jézusnak csak egyik szava volt. „Márta, Márta! Sok mindennel törődöl, sok minden nyugtalanít. Pedig csak egy a szükséged. Mária a jobbik részt választotta!” (Lk 10,41 Békés Gellért fordítása szerint).

Ügyködő lótás-futás a családlátogatás? Jakab Jézusnak „másik” beszédéből idéz, illetve azt váltja aprópénzre. Amott, az utolsó ítéletben számításba jövő mulasztási vétkek között éhezőkről, szomjazókról, jövevényekről, mezítelenekről, betegekről, hörtönben lévőkről van szó, akikkel Jézus azonosítja önmagát, s kétszer is említi a felsorolásban „nem látogattatok meg”. Ennek Ószövetségre utaló része még tágabb ölelésű: „oszd meg kenyeredet az éhezővel, vidd be házádba a szegény bujdosókat, ha mezítelent látsz, ruházd fel, és ne zárkózz el testvéred elől!” (Ézs 58,7. vö. még Sir 4,10; 7,35)

Amikor Jakab „az árvákat és özvegyeket nyomorúságukban látogató egyházzal” azonosítja magát, s ezt szembesíti a szabadság tökéletes törvényével - vagyis a zsidók Thorája tökéletesebb evilág szociális szabályainál! -, akkor feltehetően e két magára maradt, védtelen, kiszolgáltatott társadalmi csoportot *részként* nevezi a többiek helyett is, azaz latinul „pars pro to”. Példaként használt

idézésről lehet tehát szó, semmiképpen sem általánosításról, hiszen különben Jézus korabeli szavát teljességében kellene idéznie, avagy arra utalnia.

Az egyént, azaz az egyént kedvelő és családlátogató, így kisközösséget komolyan vevő egyház számomra a felelősségvállaló, a jövőt építő egyház!

Néhány héttel ezelőtt a Kossuth Rádió Névjegy című adását hallgattam vasárnapi grazi magyar istentiszteletem után, a déli osztrák autópályán szá-
guldva. A magyar légierő nyugdíjazás előtt álló altábornagya, 6 300. felszállása kapcsán többek között arról is szólt, hogy mit jelent számára bevetések előtt egyszer mindig még tükörbe nézni. Ilyenkor olykor csak önmagának kíván pilótaköszöntéssel „kéz-láb-nyak-törést”, bátorítást, vagyis jószerencsét, miközben még azzal is biztatja önmagát: „a járt utat a léghen járatlanért mindig is el kell hagyni” - meglehet tán csak egy kissé....Vagyis: a felelősségvállalás alól nincs kibúvó! Ilyenkor felelősségvállaló készséget kívánt - jól emlékszem! - az altábornagy úr utódjának.

A tükörbe néző ember felelőtlen feledékenységből Jakob szerint nyilván csak annyi marad meg, „mint a falra hányt borsóból”, hiszen a tükör nyilván csak az alakítható, változtatható felületet mutatja.

Mire gondolok eközben? Megvallom. A történelem sajátos alakulása folytán, anyám bécsi születése és apám még a háború alatti elhalálózása következtében 1955-ben, az Osztrák Államszerződés következtében Bécsbe kerültem. Következésképpen 1956 (!) januárjától 1992 nyaráig a menekültgondozás, elsődlegesen a tábork és szálláshelyek látogatása hivatásommá vált. Ezért, a jakabi özvegye és árvák említésén túl, a Jézus megnevezte betegek, hörtönviseltek, jövevények - egyes helyeken mifelénk a senkiházi „gyűttmentek” - híveim többségét alkották. Védelmük a többségiek és olykor a hatósági közegek ellenében is egyházi kötelességem volt. Eközben a legsúlyosabb, talán mindmáig feldolgozatlan, mert megemészthetetlen, tapasztalásom természetesen az volt, amikor az ún. „őshonos” ausztriai magyar egyházközség számára a saját hitvallásukon lévő egykori „gyűttment” magyar honfitársaikat nem kívánatos magyar istentiszteletlátogatóknak nyilvánították, őket így degradálták. Azóta is járnak magyar istentiszteletre, csak más egyházba, s ha magam alkotói szabadságon vagyok, magam is az általuk felkeresett testvéregyház miséjére járok.

Ebben az összefüggésben még egy gond. Néhány hete jártam a 40 évvel ezelőtt általunk alapított Európai Magyar Evangélium Ifjúsági Konferencia nagyheti találkozóján. Az egész Nyugat-Európából egybesereglett ifjúsági csoportok lelkészi és nem lelkészi vezetői beszámoltak arról, hogy országaikban a magyar protestáns gyülekezetek jövője bizonytalanra vált. Elég sokáig éltek már közöttünk, beszéltek nyelvünket, akkor miért ragaszkodtok magyarságotokhoz? Papjaitok ne özvegyeiteket és árváitokat látogassák, hanem özvegyeinket és árváinkat. Miért különködtök még mindig? Ha viszont meg akartok maradni önálló gyülekezetnek, akkor - miután anyaországotok rövidesen biztos az elsők között bekerül az Európai Unióba - hát tartsa el hazai egyházatok külföldön élő lelkészeit is! A Nyugaton szokásos kötelező egyházi adó természetesen a mienk, hiszen itt dolgoztok, a ki kenyerünket eszitek, de elismerjük: *ezenfelül* kisebbségi jogotok önmagatok eltartása, vagyis a kettős egyházi adózás.

A reformáció ősi anyanyelvi üzenete, a pápai Exul familia enciklika úgy tűnik egyházainkban a múlt történelmi emiéke csupán. De vajon létezik-e olyan egyház a nagyvilágban, amely nemzetiségi vagy bármely politikai okból az Emberi Jogok Nyilatkozatának 50. születésnapját követően illetően indoklással különbséget tehet „árvak és özvegyek” között az ő nyomorúságukban (szorongattatásuk egyébként a zsidó törvények alapján védtelenségük miatt szigorúan tilos volt), avagy tán - eretnek módon - csak nem úgy értelmezi önmaga tiszta megőrzését a világtól (Jak 1,27b)?!. A nyugati egyházak mindenemű illetően önmagát mentő védekezése hiábavaló, időleges, ítéletre érdemes, mert Ige-ellenes szemfényvesztés! Tudják ezt ők is!

Jakab levele igéi alapján az igehirdetés végkicsengése számomra *harmadszor* és utoljára azt jelenti:

3. *Az Igét megéltő egyházban a történelmi és bizonyos értelemben a földrajzi távlat az igehirdetést „hic et nunc”, azaz itteni és mostani alkalmazásra kötelezi!*

Engem ezért ma az érdekel: mi lesz mai istentiszteletünk után? Milyen lesz a templomozás utáni paláver az utcán, a vasárnapi - tán családi vagy ünnepi - ebéd, s mit nyújtanak ezek a most egymással eltöltött percek a holnap számára? Tudott-e valamit adni, biztatást, távlatot, kibontakozást, szolgálati célt, segítséget ehhez az egyház?

Néhány évtizeddel ezelőtt az egyik koppenhágai dán evangélikus gyülekezet magyar nemzetiségű dán vezető lelkésze az egyik vasárnap, amikor az eltévedt juhról kellett volna prédikálnia, istentisztelet előtt félórával bezárta a templomajtókat és a főbejáratra kiszögezett egy nagy fehér papírlapot e szöveggel: „Az istentisztelet ma elmarad, a lelkész látogat, elment keresni a századik, elveszett juhot!” (Mt 18,11–14).

Jézusnak az elveszett juhról szóló példázata Máténál azután következik - nyilván magyarázatként - hogy előtte megfogalmazódik az evangélium központi üzenete: „azért jött az Emberfia, hogy megkeresse/megmentse, ami elveszett”.

A lelkész sajátosan alkalmazó cselekedetéről eltérhetnek a vélemények. A példa sántító mivoltát ellenei a presbitériumban kötelességmulasztás vádjával is illették. Ennek ellenére beszédes, a központi irányt megcélzó volt alkalmazása.

Olyan osztrák főesperességben élek Bécsben - nemrég volt évi közgyűlésünk -, amelyben 1998-ban 75 176 osztrák egyháztag közül az egész év folyamán csupán 136 048-an voltak istentiszteleten, vagyis osztrák gyülekezeteinkben híveink átlagos templomlátogatása évi 1,81 volt- azaz kevesebb mint személyenként évente kétszer. Katolikus barátaink valamivel jobban állnak, noha Bécsben - a kötelező vasárnapi miselátogatási kényszer ellenére - az évi átlagos miselátogatási gyakorlat 1998-ban már tíz alá süllyedt, míg három-négy évvel ezelőtt még 25–30 között volt....

Olyan osztrák egyházban, mindig is kizárólagos magyar nyelvű szolgálathoz éltem le életem javát Ausztriában, amelyben, amikor 1968/69-ben megkezdtem előkészíteni az első országos családlátogatási akciót, s 1968. évi jelentésem osztrák főesperesem tudomására jutott, az megszólított, így mond: "Szépfalusi testvér, ha önnek ilyesmire ideje van, akkor egyházunkban szolgál-

lati ideje egyértelműen nincsen kellőképpen kihasználva, hiszen nekünk ilyesmire időnkből nem telik!”

Hol él Jézus Krisztus mai egyháza? Kérdem, meglehet vádolóan....Teszem ezt annak tudatában, hogy az 1990-ben bekövetkezett kelet-európai társadalomváltások tőlünk peremvidéki magyar egyházi életünk gyakorlatának újragondolását követelte meg. Híveink ugyanis nem mindig ott tartózkodnak, ahol az egyház gondolja. Sátoros ünnepeink istentiszteleti látogatottsága a gyengébb. Híveink hétvégeken „hazamennek” az övéikhez, ez a „hazamene-tel” a magyar nyelvterület jelenti! Jól van ez így! Ennek következményeként előállt az a helyzet, hogy a Bécs–Graz vonaltól keletebbre lakó ausztriai magyarok, ezt az említett vonalat az utóbbi esztendőbe már a határtól nyugatra 180 km-re kellett megnövelnünk, vagyis Linz–Klagenfurt-ig, a másodlakásukat, a kis kertes házat, a lakhatóvá tett borpincés szőlőt többé már nem ausztriai városzskélen, hanem Nyugat-Magyarországon veszik meg. Ausztria magyar barátaink tehát hétfő reggeltől csütörtök estig, avagy péntek délig nálunk Ausztriában itthon élnek, a hétvégeken viszont odaát, vagyis az óhazában, avagy - kisebbségiek esetében - esetleg harmadik lakóhelyükön.

Hol él az egyház? Ki az egyház? Ahol hívei! Melyik napon és mikor? Mely évszakban, és milyen időjárási, ill. útviszonyok között! Kötelező népegyházi statisztikáink tehát meginogtak. Az évek/évtizedek összehasonlítása elvi értékelést, átfogó egyházképváltozást követel. (A számok, a kimutatások természetesen a jó rend tartozékai. Az egyház világ is, példaadó rendnek kell lenni a saját egyháza táján!) De elégséges-e mindez a jövő építéséhez?

Barátaim! Engem ma az érdekel, gyülekezetünkben hány özvegyet és árvát tartunk nyilván, s ki hiszi el azt nekünk, hogy csak ennyi van? Vajon a nyilvántartottak kartatékaiiba való menekülésünk nem önzésünk beszédes bizonyítéka-e kényelmi állapotunk igazolására? Tükörbe néző feledékeny magatartásunk nyitja tán máshol van, így amúgy is csak homályosan láthatunk (1Kor 13)

Bornemisza Péter 1584-es posztillájában a mai vasárnap evangéliumi igéjéről (Luk 16,23b–27) prédikált egyszer, s kipellengérezte a „bűnös” imádkozó képmutatókat. Számomra szavai „az özvegyek és árvák”, a meglátogatók listájának folytatása: „tolvajok, részegek, irigyek, kevélyek, bosszúállók, bujaság űzők és az egyéb gonoszságba keveredők...” De Bornemisza szerint mégis van kibontakozás a hívőnek, s jön egy váratlan szójáték, mert „Isten mindenható és mindent adható!”

Befejezem. Az egyház meglehet ma másként értelmezni a missziói parancsot („menjete, tegyete tanítványá...”, Mt 28,20). A „menjete” helyett híveinknek legtöbbször hívogató „gyertek”, „jöjjetek” igéket mond. Jézus használta e fogalmakat is. Nem vagyok azonban egészen biztos abban, hogy a missziói „menjete” helyettesíthető a templomajtóknban oly gyakran olvasható és a magyarban bizony kissé édeskés „szeretettel várunk”-kal.

Mit adunk? Mit tudunk adni? Mit kínálhatunk fel?

A menekültgondozásban egykoron az evangéliumom az utolsó ítéletről szóló látogatási parancs (Mt 25) volt, s végső kérdéseimre a válasz: „egy pohár vizet, egy szelet kenyeret”! Ez azonban mindenkéül más jelent, s mindenkéül, kötelezően, másként nyújtandó!

ESZMÉK - GONDOLATOK

Miután felébredt bennem a csodálkozás, azt kérdeztem, hogy mi az, ami tulajdonképpen van; hiszen minden továtűnik; nem voltam kezdetben és nem leszek végül; a kezdet és a vég között a kezdet és a vég után kutatok. Erre a kérdésre olyan feleletet szeretnék, amely tartást ad. Mert tudatában helyzetemnek, amelyet sem fel nem fogok hiánytalanul, sem át nem látok a maga eredetében, meghatározatlan félelem fog el... Olyan dolgokkal törődöm, amelyekről nem tudom, hogy fontosak-e valójában... megijedek a gondolattól, hogy valami örökre elveszett a számomra, ha most nem ragadom meg, és mégsem tudom, hogy mi az. Keresem azt a létet, ami nem csak eltűnés. (Karl Jaspers)

Azt dicsérd az emberben, amit sem elragadni, sem adni nem lehet, ami az ő tulajdona. Kérded, mi az? A lélek, s a lélekben tökéletességre jutott értelem. (Seneca)

Egyáltalán ne vitatkozz többé arról, hogy milyennek kell lennie a jó embernek, hanem légy olyan. (Marcus Aurelius)

Meg kell próbálnunk a lehető legjobb emberré válni. (Plótinosz)

Emberi tulajdonság azokat is szeretni, akik bántanak minket. Akkor leszel képes erre a szeretetre, ha meggondolod, hogy embertársad tulajdonképpen rokonod, hogy csak tudatlanságból és nem szántszándékkal vét ellened, hogy nemsokára te is, ő is meghaltok, és mindenekelőtt, hogy alapjában véve nem is bántott téged. Mert vezérlő értelemet nem tette rosszabbá, mint azelőtt volt. (Marcus Aurelius)

Bármilyen baj ér, lelked csüggedni ne hadd: a reménytől / El ne szakadj; ez az egy kíséri a sírig az embert. (Cato)

Az újjgazdagok és a régi gazdagok jelleme abban különbözik, hogy az újjgazdagokban valamennyi hiba fokozottabb mértékben és rosszabb formában van meg. Újjgazdagnak lenni ugyanis annyit tesz, mint a gazdagságban járatlannak lenni. (Arisztotelész)

Miképpen egyáltalán nem számít, hogy a beteget faágyba vagy aranyágyba fekteted-e - bárhova cipeled, betegségét magával cipeli -, úgy nem számít az sem, gazdagságba vagy szegénységbe helyezik-e a beteg lelket. Vele tart gyarlósága. (Seneca)

Gazdaggá csak a lélek tehet... (Seneca)

Azok a szülők, akik nevelték is gyermekeiket, nagyobb megbecsülésre érdemesek, mint azok, akik csupán a világra segítették őket: mert az utóbbiak csak az élet lehetőségét, az előbbiek viszont a szép élet lehetőségét biztosították számukra. (Arisztotelész)

Amennyi támogatást te nyújtottál a szüleidnek, ugyanannyit várj el a gyermekeidtől is! (Thalész)

... amit szülőinkért teszünk, azt kapjuk vissza gyermekinktől egykoron. (Euripidész)